

Atria-commentaar bij het SCP-onderzoek *Informele hulp:wie doet er wat?*

Atria, 15 december 2015

Heeft de participatiesamenleving nadelige gevolgen voor de emancipatie van vrouwen? Het SCP-onderzoek *Informele hulp: wie doet er wat?* dat vandaag is uitgekomen geeft helaas geen antwoord op deze vraag. Ten eerste omdat de data verzameld zijn in 2014, terwijl de participatiesamenleving met de nieuwe WMO en de afschaffing van de ABWZ pas in 2015 ‘echt’ begonnen is. Ten tweede omdat het SCP er niet expliciet naar gevraagd heeft.

Monitoring van emancipatie-effecten is toegezegd

Staatssecretaris van Rijn heeft eind 2014 in de Tweede Kamer¹ toegezegd dat hij de effecten van zijn beleid zou gaan monitoren, waarbij hij – samen met de minister van SZW – vooral zou gaan letten op de groeiende druk van mantelzorg op vrouwen. Daarnaast verwees hij naar een ‘breder’ onderzoek, waarin hij samen met de Nederlandse VrouwenRaad (NVR) de gendereffecten van mantelzorg zou gaan bekijken, waaronder de relatie tussen betaalde arbeid en mantelzorg.

Atria stelt vast dat het nieuwe SCP-onderzoek nog niet de beloofde antwoorden biedt. Het SCP geeft aan dat eind 2016 een tweede meting zal plaatsvinden in het kader van de evaluatie van de Hervorming van de langdurige zorg. Dat zou betekenen dat we ergens in de loop van 2017 weten in hoeverre de participatiesamenleving gevolgen heeft voor de emancipatie van vrouwen. Het bredere onderzoek – samen met de NVR - waar de staatssecretaris naar verwijst was in werkelijkheid een expertmeeting die op 11 juni 2015 heeft plaatsgevonden². Atria pleit ervoor dat er reeds in 2016 gerichte beleidsinformatie beschikbaar komt over de gendereffecten van het gedecentraliseerde mantelzorgbeleid.

Vrouwen, mannen en drie soorten mantelzorg

Volgens het SCP bestaat de categorie mantelzorgers voor 58% uit vrouwen en voor 42% uit mannen. “Hoe dat sekseverschil kan worden verklaard is onduidelijk” (blz. 59). Volgens het SCP zijn er weinig verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke mantelzorgers: ze geven gemiddeld evenveel uur hulp (blz. 10). Maar dat cijfer voor mannen en vrouwen is een gemiddelde van drie verschillende soorten mantelzorg èn van werkenden en gepensioneerden bij elkaar opgeteld. Als we de cijfers voor drie soorten mantelzorg (dat wil zeggen voor wie er mantelzorg verleend wordt: voor kinderen, partners en ouders) apart onderzoeken, dan zien we wel duidelijke sekseverschillen die nader onderzoek verdienen.

Vrouwen geven veel vaker hulp aan kinderen met een beperking dan mannen; deze vrouwen hebben vaak hun economische zelfstandigheid opgegeven. Het is belangrijk om te monitoren in hoeverre dit

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2014-2015, 30 169, nr. 39; Mantelzorg; Verslag van een Algemeen Overleg.

² Zie: Eindrapport expertmeeting ‘Gendersensitief beleid bij gemeenten’ Zorg M/V, onder redactie van Wilco Kruijswijk, Annelies Vethman en Eelco Wierda, Den Haag: Nederlandse VrouwenRaad (2015).

de komende jaren voor meer vrouwen gaat gelden door de decentralisatie en de bezuinigingen in de jeugdzorg.

Mannen geven iets vaker hulp aan een partner dan vrouwen. Alleen is het merendeel van deze mannen gepensioneerd. Een positief emancipatie-effect van deze mantelzorgende mannen is dat hun dochters minder vaak in actie hoeven te komen zo lang beide ouders nog (samen) leven en één van de twee nog redelijk fit is. Als we boven de 65 jaar relatief veel mannelijke mantelzorgers hebben, betekent dat dat *onder* de 65 jaar de vrouw-man verdeling onder de mantelzorgers veel schever is dan de door het SCP genoemde 58%-42%. En bij de 18-64 jarigen geven vrouwen vaker 'lang en intensief' hulp dan mannen (blz. 50)

Uit eerder onderzoek van het SCP³ is bekend dat vrouwen twee keer zo vaak voor hun hulpbehoevende ouders zorgen als mannen. Hoewel de zorg voor ouders minder intensief is dan de andere twee soorten mantelzorg, kan deze zorg wel langdurig zijn en met het ouder worden van de ouders steeds intensiever worden. Gegeven het feit dat deze zorgende 'kinderen' (meestal tussen de 45 en 65 jaar) en hun ouders tegenwoordig vaker op afstand van elkaar wonen, kan de combinatie arbeid en mantelzorg op den duur wel gaan knellen. Atria pleit ervoor dat vooral de belasting van mantelzorg voor ouders (de modale categorie mantelzorg bij de werkenden) daarom periodiek gemonitord wordt.

Fulltime zorgen

In 2014 zijn ongeveer 275.000 mantelzorgers (tijdelijk) minder gaan werken of (tijdelijk) gestopt met werken in verband met mantelzorg (blz. 93). In hoeverre deze werkaanpassing structurele negatieve gevolgen heeft, is niet onderzocht. Structurele werkaanpassing komt het meeste voor bij mantelzorg voor een partner en bij mantelzorg voor een kind met een beperking. Deze twee vormen van mantelzorg zijn veel vaker intensief (meer dan 8 uur per week) dan mantelzorg voor hulpbehoevende ouders. Mensen met een baan helpen minder vaak lang en intensief dan mensen zonder baan. Of: degenen die lang en intensief mantelzorgen hebben minder vaak een baan. Het is niet duidelijk wat oorzaak en wat gevolg is (blz. 51).

Mantelzorg en migranten

Begrijpelijk is dat in dit mantelzorgonderzoek op basis van ruim 7000 respondenten geen uitspraken kunnen worden gedaan over de emancipatie-effecten van mantelzorg in de verschillende migrantengemeenschappen. Maar dit was bij het vorige mantelzorgonderzoek in 2007 ook al zo. Tegelijkertijd zijn er signalen dat de emancipatie en integratie van tweede generatie migrantenvrouwen belemmerd worden door een traditionele, sociale norm dat zij moeten zorgen voor de ouder wordende eerste generatie migranten. Atria pleit ervoor dat er zo spoedig mogelijk een gericht en specifiek onderzoek ondernomen wordt naar de emancipatie-effecten van de participatiesamenleving onder de verschillende migrantengemeenschappen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Eelco Wierda, senior beleidsmedewerker bij Atria (e.wierda@atria.nl; 070 3031 555 of 06 53 66 55 15).

³ Zie Atria (2015), De nieuwe mantelzorger v/m; Bouwstenen voor een gendersensitief mantelzorgbeleid. http://www.atria.nl/atria/nl/actueel/publicaties_en_aanwinsten/_pid/column2_1/_rp_column2_1_elementId/1_355814